

ben is megemlékeznek: *A János vitéz fordítása közben*. Az interpretálásra készülve Ridland sok mindent kiderített a magyarokról, s a lázas munka közben igencsak megszerette őket. Nem csoda hát, hogy olyan kedves-tragikus sorokat írt Radnóti-ról és Szép Ernő-ről, hogy az azt hihetnénk, honfitársunk írta a verset.

Már csak a balladáról kell szót ejtenünk; a balladáról, amely Brahms névjegyére íródott, és amely a kötet címadó verse is egyben. A fordító, Szabó T. Anna olyan dallamosan tolmácsolja a Bécsben játszódó amerikai balladát, hogy a keringő ritmusa szinte a fülünkben rezeg, és érzékenyen tárja elénk a „mi lett volna, ha” szituációját, amely gyakran kiegészül a „mi lenne, ha most” gondolatával – de persze a végén nem történik semmi. Pontosabban úgy nem történik semmi, hogy közben megszédülünk a „mi minden történhetett volna” súlyától. Mint a madár, aki egyszer csak saját árnyékára repül: „megzuhan néhány madár, / Ha árnyékára rátalál, / Ám egyensúlyuk hamar visszanyerik”.

Ridland igazi mágus. Látszólag nagy utazásra visz, pedig csak saját tengelyünk körül forogtat meg minket. Ezt csinálja utána valaki.

FINY PETRA

(Szerkesztette Kodolányi Gyula, Európa Könyvkiadó, Budapest, 2004, 90 oldal, 1600 Ft)

KOVÁCS ISTVÁN:

Kézmozdulat a szürkületben

Kovács István *Kézmozdulat a szürkületben* című verseskötete a költő, műfordító, történész és diplomata egy évtizedes költői termésének gondosan összefűzött csokra. Címadó versében az elmúlás és az örökkévalóság ellentéte, a múlt és a jelen kapcsolata jelenik meg: „A megőszült kézmozdulat / foszforeszkálva szertefoszlik. / De örökkévalóság / a végtelen arcok kalodájából / félszegen kibomló mosoly, / Felvinc utolsó asszonyáé.” Van-e elmúlás vagy minden örökkévaló? Változik-e a történelem vagy csak a szereplők váltják egymást időről időre? Miként viszonyulhat az ember a múlt és a jelen eseményeihez? Ezek a kérdések formálják egységgé Kovács István új kötetének darabjait.

Egy másik, az imént említettől nem teljesen független kérdés szintén a történelemhez kapcsolódik. Hol a helyünk a világban, hol a helyünk a történelemben? Irodalomértők szemében talán eretnekségnek tűnik a versek értelmezéséhez a szerző biografikus adatait segítségül hívni, ám esetünkben mégis érdemes megtenni ezt, mert egészen különleges tapasztalathoz vezet. Kovács István történész és költő. Számos költőnk számos történelmi vonatkozá-

sú versét ismerjük, hiszen történelmünk szüntelenül újabb és újabb csapásokkal frissítette lírikusaink élményanyagát. Kovács István mint költő azonban a megszokottól eltérő módon szemléli és jeleníti meg a történelmet; eleddig ismeretlen, ám rendkívül izgalmas utakon kalauzolja olvasóját a történelem útvesztőjében és szembesíti különböző nézőpontok virtuóz játékával. Verseiben olykor a történész hangja dominál, olykor kifejezetten a lengyel–magyar történelmi és kulturális kapcsolatokkal foglalkozó történész-diplomata szól hozzánk, máskor pedig a sokat tapasztalt, gondolkodó ember nézőpontjából láthatjuk a magyar és egyetemes történelem eseményeit, jellegzetességeit.

A költő „legveszedelmesebb” tónusát olyankor ismerhetjük meg, amikor a tisztán látó történész hangján szól hozzánk. Ilyenkor kíméletlenül szembesít minket a véres történelmi valósággal, és leplezetlen pesszimizmussal kényszerít a múlt eseményeinek szem előtt tartására, beismerésére: „A világháború / nyolcvanadik esztendejében / ingerlékeny / a kialvatlan Ördög. / Európa azóta elsötétített ablak: / csillagképe / homorító / halál” – kiált ránk a *Hajnali idill, 1994* című költemény zárzata.

Más versekben azonban a történelem csak felszín, a hagyma legkülső burka, amely alatt sok titok rejlik, s a költő az olvasóra bízta, hogy

meddig hámozza a hagymát. Szívesen társít valós képeket látomásszerűekkel, ötvözi a történelmi, emberi világot a mesék misztikus világával.

A kötet jellegzetes darabja a *Thorvaldsen szobra* című esszévers, melynek megalkotására csak a lengyel–magyar kapcsolatok ápolásáért fáradozó diplomata tolla lehet alkalmas. Az ironikus, könnyed hangú, de a legkevésbé sem komolytalan költemény – nagyon leegyszerűsítve – Poniatowski József herceg és Görgei Artúr életének egyes állomásait állítja párhuzamba. A mű színvonalát rendkívüli összetettsége és nyitottsága emeli. „Balszerencséjére ugyanis, / a megvetett utolsó lengyel király / unokaöccse volt, / s bácsikája a kultúrában maradványokat alkotott, / mint a politikában” (kiemelések tőlem – Zs. E.). Felvetődik tehát a kultúra és a politika összeférhetőségének kérdése, amelyről Kovács István a Ryszard Kapuscinskival folytatott beszélgetései során (a *Világok töréspontján* című könyvében) a következőket fogalmazta meg: „Arról írok, hogy korunkban a kultúra és a primitív hatalom kibékíthetetlen ellenségek [...] és a társadalom a brutális, primitív hatalommal csak a kultúra síkján szállhat szembe. A világ sorát nem az fogja eldönteni, hogy lesz-e vaj a kenyereinkre – ez is fontos... De hogy létezni fogunk-e, az a kultúra létén és nem-létén múlik majd”. Kovács István költészetének

súlyát e felvetés fényében-árnyékában mérhetjük.

ZSILINSZKY FANNI

(*Magyar Napló, Budapest, 2004,*
210 oldal, 1990 Ft)

JÁNOSY ISTVÁN:

Összegyűjtött versek

Jelentős feladatra vállalkozott a Kortárs Kiadó. Az 1919-es születésű Jánosy István költői munkásságát szintetizálандó, összegyűjtött verseit jelentették meg. Talán szerencsésebb lett volna – még az ár kedvezőtlen alakulásának rizikóját is vállalva – kemény borítóval megtisztelni (s megvédeni) e súlyos, vaskos kötetet, valamint a tartalomjegyzék mellett betűrendes címmutatót is összeállítani.

Ennek ellenére az eredmény már önmagában is tiszteletet parancsol. Egy tekintélyes, több mint fél évszázados lírai teljesítményt summázni nem kis feladat, ám rendkívül hasznos. Hasznos az olvasóknak, hiszen ez a könyv az ismerkedésre éppúgy alkalmas, mint egy esetleges válogatáskötet. A kritika számára pedig (elvben, gyakorlatban egyaránt) ösztönző lehetőség nyílt az újbóli megmértetésre, Jánosy költészetének újragondolására.

A könyv Jánosy István első kötetétől, az 1948-as *Prometheustól* kezdődően kronologikus rendben követi végig lírai munkásságát. E műve azonnal az érdeklődés középpontjába emelte az induló lírikust. Elsőkötetesként elnyerte a Baumgarten-díjat, melyet annak megszüntetése miatt már nem vehetett át. Érdekes csupán, ám talán nem lényegtelen, hogy könyvének darabjai 1944 és 1948 között íródtak; a *Prometheusban* a világháború utáni újrakezdés lehetőségeit veszi számba. A többi esetben is megfigyelhető, hogy mindig egy hosszabb időszak termése került egy kötetbe: *Pokoltánc szarvasokkal* (1946–1957), *Az örök béke álmai* (1948–1960), *Kukorica istennő* (1960–1969), *A kövendég* (1970–1980), *A nagy kaszás* (1981–1985), *Helyben járó Odüsszeusz* (1986–1993), *Bátyánk, a Nap* (1994–1998). Kivételt képez nagy ívű epikus koncepciója, a *Rákóczi ifjúsága* (1955), valamint a jelen kiadvány kötetbe nem sorolt versei.

Jánosy modern szerző, s ezt a modernitást pályáján végig vállalva írta meg verseit. Költészete több forrásból táplálkozik; a klasszikus antik versformákat éppúgy természetes biztonsággal kezeli, mint a magyar ütemhangsúlyos verselését. Témáiban is megfigyelhető a sokoldalúság: a mitológia éppúgy fontos szervező eleme Jánosy költészetének, mint a történelmi személyek, a